

TÜRK SENDİKA HUKUKUNDA SENDİKA ÜYELERİNİN AİDAT ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Prof. Dr. KADİR ARICI
G.Ü. İİBF

Giriş

Sendika üyelerinin üye olmaktan doğan temel borçlarından birisi aidat ödeme borcudur¹. Dar anlamda aidat, üyelerin belirli dönemler halinde sendikaya ödemekle yükümlü olduğu bir miktar paradır² Üyelerin sendikaya olan bu yükümlülüklerin esasları Türk sendika hukukunda pek fazla hukuki uyumsuzluk sebebi ve kaynağı olan bir konu değildir³.

O halde bu konuyu ele almanın maksadı sorulabilir? Konuyu bir inceleme konusu olarak ele almamızın iki temel sebebi vardır. Bunlardan birisi konuyu bir bütün olarak ortaya koymaktır. İkinci sebebi ise aidat ödeme yükümlülüğü ile bir bütün teşkil eden aidatların kaynaktan kesme yükümlülüğünün (Check -Off) ele almak ve bir değerlendirme yapmaktır. Aidat ödeme yükümlülüğünün Türk sendika hayatında bir başka özelliği ve önemi daha vardır. Aidatlar sendikaların başlıca gelir kalemleri arasında yer alırlar⁴. Dolayısı ile aidatların sendikaların faaliyetlerinin devamlılığını doğrudan etkileme özelliği vardır.

İşverenlerin kanundan doğan aidatları kaynaktan kesme yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün günümüz sendikal hareketindeki etkileri, bizi bu yükümlülüğün sürdürülmesinin gerekli olup olmadığı yönünden bir değerlendirme yapmaya sevk etmiş bulunmaktadır; ki bu makalenin de temel gayesi aidatlar bütünü içerisinde bu değerlendirmeyi yapmaktır.

I. Sendikal Açıdan Üye Aidatlarının Yeri ve Önemi

1. Sendikaların Gelir Kaynakları ve Aidatlar

Sendikaların faaliyetlerinin gerektirdiği mali kaynakların zamanında temin edilmesi sendikal hakların kullanılması açısından büyük önem taşıyan bir konudur.

1 Çelik Nuri, İş Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 14.Bası, İstanbul 1998, s. 359.
2 Tunçomağ Kenan, İş Hukuku C.II ., Yenilenmiş İkinci baskı , İstanbul 1985 , s. 139.
3 Kutal Metin, " Sendika Üyelik Ödentsinin İşçinin Ücretinden Kesilmesi (Check - off)", Sosyal Siyaset Konferansları, 28. Kitap, Bilmen Basımevi, İstanbul 1977., s. (15 - 51), s. 39 .
4 Eyrenci Öner, Sendikalar Hukuku, İstanbul 1984., s. 117.

Sendikalar gelirlerini muhtelif kaynaklardan temin edilebilmektedir. Bu kaynaklar arasında aidatlar başta gelmektedir. Sendikaların aidatlar dışında yürüttükleri yatırım, sosyal ve sair faaliyetlerden rant ve faiz gibi gelir temin edebilme imkânları olabilmektedir⁵.

2. Sendika Hürriyeti Açısından Konunun Önemi

Sendikaların gelir kaynaklarını serbestçe tespit ve toplayabilmeleri sendika hürriyeti, özellikle de kolektif sendika hürriyeti, açısından son derece önem taşıyan bir konudur. Kolektif sendika hürriyeti özünde sendikanın hürriyeti demektir. Sendikaların teşkilatlanma, üst kuruluşlara ve milletlerarası kuruluşlara serbestçe üye olma ve faaliyetlerini serbestçe yürütme serbestisi kolektif sendika hürriyetinin bir gereğidir.

Kolektif sendika hürriyeti, sendikaların mali faaliyetlerini serbestçe düzenleme hak ve hürriyetini de gerektirir. Sendikaların mali bağımsızlığı olmadığı sürece kolektif sendikal hakların tam olduğu söylenemez⁶. Sendika aidatları sendikaların mali bağımsızlığı ile doğrudan ilgili bir konudur. Aidatlarla ilgili her düzenleme, sendikaların mali bağımsızlığı ile ilgili bir düzenleme anlamına gelir.

Sendikaların gelir kaynaklarının kanunla düzenlenmesini, sendikaların mali bağımsızlığına bir müdahale sayanlar da bulunmaktadır⁷. Özellikle de sendika gelirlerini sınırlayacak kanuni düzenlemelerin doğrudan bu alana birer müdahale niteliğine vardır.

Türk hukukunda sendikaların gelir kaynakları ve bu gelirlerin tahsiline dair kanuni düzenlemelerin sendikaların mali bağımsızlığı açısından ele alınması ve incelenmesi gerekir. Sendika mevzuatımızda sendikaların gelir kaynakları, toplanması ve kullanılmasına dair düzenlemeler mevcuttur *Sendikaların mali bağımsızlığı, dolayısı ile kolektif sendika hürriyetini doğrudan ilgilendiren bu düzenlemeler, kolektif sendikal haklara müdahale nitelikli düzenlemelerdir*. Bu sebeple sendikal hak ve hürriyetlerin korunması açısından üye aidatları da dahil olmak üzere sendikaların gelir ve giderlerine yönelik sözkonusu düzenlemelerin büyük yeri ve önemi bulunmaktadır.

3. Sendikaların Mali Bağımsızlığı ve 2821 Sayılı Sendikalar Kanunu

Sendikaların mali bağımsızlığı, ülkemizde, önemi yeterince anlaşılmış ve idrak edilmiş bir konu değildir. Halbuki mali bağımsızlık sendikaların faaliyetleri ile doğrudan ilgili olup bu faaliyetlerin hacmini belirleyebilme fonksiyonu vardır. Aşağıda iki grupta ele alarak ana hatları ile ortaya koyacağımız 2821 sayılı kanunda yer alan düzenlemeler incelendiği zaman, sendikaların mali bağımsızlığının ne ölçüde var olup olmadığı daha iyi görülecektir .

⁵ Tunçomağ Kenan, a.g.e. s. 171 - 175 .

⁶ Arıcı Kadir, Sendikaların Bağımsızlığı İlkesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1985, 104-107.

⁷ Eyrenci Öner, a.g.e. s. 119.

A. Sendikaların Gelir Kaynaklarını Sınırlayan Düzenlemeler

Sendikalar Kanunumuz, sendikaların gelirlerini ve gelir kaynaklarını sınırlayıcı normları haiz bulunmaktadır.

a) Aidat ile İlgili Sınırlamalar

Sendikalar Kanunu'muz sendikaların mali faaliyetlerini serbestçe düzenleme serbestisine en önemli sınırlama üye aidatları alanında yapılmıştır. Kanun, sendika aidatları ile ilgili olarak üç konuda sınırlama getirmiştir.

(i) *Üye aidat miktarının sendika tüzükleri ile belirlenme mecburiyetinin getirilmesi (S.K.m.23 / 1).* Sendikalar üyelerinden alacakları aidatların miktarını tüzüklerinde göstermek zorundadırlar. Aidat miktarının tüzükle belirlenmiş olması lehinde ve de aleyhine birtakım argümanlar yapılabilir. Aidatların tüzükle belirlenmiş olması, açıklık getirmesi ve sendika yönetimlerinin keyfiliklerine engel olması açısından yerinde bulmaktayız. Ancak sendika aidatlarının tüzük ile belirlenmesinin sendikaların gelirlerini serbestçe tespit etmesinin belirli ölçüde sınırlamakta olduğu da açıktır. Bu düzenleme Sendikaların tüzüklerini serbestçe düzenleyebilme haklarına da bir müdahale sayılmak gerekir.

Ancak, biz aidatların tüzükle belirlenmesi hususunun, sendikal hakların özünü sınırlayacak ve zedeleyecek şekilde bir sınırlama sayılmasını doğru bulmaktayız. Hatta demokratik gelişme sürecini tamamlayamamış bir toplumda bu tür düzenlemeler, demokratik bir kuruluş olarak sendikalara güven duygusunun gelişimini destekleyecektir.

(ii) *Aylık Üye Aidat miktarına Tavan Konulması Suretiyle Yapılan Sınırlama :* Üyelerin sendikaya ödeyecekleri aidatların aylık miktarına bir tavan konulması ve bu tavanın üzerinde aylık alınamayacağıın kanun ile belirlenmesi aidatlara getirilen bir başka sınırlamadır. Bilindiği gibi sendikalar üyelerinden tahsil edeceği aidatları serbestçe tespit etme hakkına sahiptirler. Ancak, kanunun getirdiği bu sınırlama sebebiyle sendikaların yetkili organları tarafından tespit edilecek üye aidatının aylık miktarı kanun ile belirlenecek tavanın üzerinde olamaz .Bu tavan kanunda " İşçi sendikasına işçinin ödeyeceği aylık üyelik aidatı tutarı, *bir günlük çıplak ücretini geçemez.*" (S.K.m.23/2) şeklinde tespit edilmiştir. İşveren sendikaları için de aidatlarda tavan sınırlaması getirilmiştir. Buna göre, " İşveren sendikasına işverenin ödeyeceği aylık üyelik aidat tutarı, işyerinde işçilere ödediği bir günlük çıplak ücretleri toplamını geçemez."(S.K.m. 23/ 3).

Bu sınırlama, işçilerin ücret hakları üyenin sendika karşısında korunması çerçevesi içerisinde korunma maksadı ile yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak sendikaların gelirlerini serbestçe tespit ve tahsil etme hakkına bir sınırlama olduğunda da aşıkardır.

(iii) *Üyelerden Aidat Dışında Başka Bir Aidat Alınamayacağı Dair Sınırlama:* Sendika mevzuatımız sendikaların üyelerden sendika aidatı dışında başka adlar altında herhangi bir aidat alınmasını da yasaklamıştır. Buna göre "sendika tüzüklerine, üyelik aidatı dışında üyelerden başka bir aidat alınacağına ilişkin

hükümler konamaz." (S.K. m. 23 /4)⁸. Bu sınırlama sendikaların mali bağımsızlığına en büyük müdahale sayılmalıdır. Sendikalarda iç demokrasi işlediği sürece aidat dışında gelir elde etmeye getirilecek sınırlama, sendikal faaliyetlere sınırlama anlamı taşır. Başta kolektif iş mücadelesi olmak üzere sendikalar faaliyetleri için ihtiyaç duyacakları mali kaynakları sağlama yolları bu düzenlemelerle tıkanmış olmaktadır. Dolayısı ile bu alanda sınırlama yapılacak ise yasak getirmek yerine, başka aidat almak için nitelikli bir oy çoğunluğu şartı (mesela üye ve delege tam sayısının 2/3 ünün onayı gibi) getirilmesi daha uygun olurdu. Bu tür sınırlama ile hem sendikal hürriyetler sınırlanmamış olur hem de sendika içi demokrasinin işleyişini de destekler, ayrıca azınlığın haklarının korunmasına da katkı sağlardı.

b) Aidat Dışı Gelir Kaynaklarına Dair Sınırlamalar

Sendika mevzuatımız, sendikaların aidat dışı gelir kaynaklarına da birtakım sınırlamalar getirmiştir⁹. Bu sınırlamalardan ilki, sendikaların belirli kurum ve kuruluşlardan ve yerlerden yardım ve bağış alma yasağı getirilmesi yolu ile yapılmıştır. Buna göre sendikalar;

- Kamu kurum ve kuruluşlarından,
- Siyasi partilerden,
- İşverenlerden ve işveren kuruluşlarından,
- Esnaf ve küçük sanatkarlar kuruluşlarından,
- Derneklerden,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından,
- Vakıflardan ,
- Üyesi olmadığı uluslararası kuruluşlardan ve dış kaynaklardan (Bakanlar Kurulu izni ile alınanlar hariç),

yardım ve bağış alamazlar (S.K. m. 40) .

Bu yasaklamalar işveren sendikaları için de getirilmiş (S.K. m. 40/ son) yasaklamalardır.

c) Faaliyet Sınırlaması Suretiyle Gelir Sınırlaması Meselesi

Sendikalar için getirilen bazı faaliyet yasaklarının, sendikaların gelirlerini de sınırlama fonksiyonu vardır. Bu anlamda sendikalar için getirilen ilk yasak ticaret yapma yasağıdır(S.K. m. 39). Ticari faaliyet yasağının konuluş gayesi sendikaların

⁸ Aidatlarla ilgili bu sınırlamaların sendika hürriyetini sınırlayıp sınırlamadığı ve kolektif sendika hürriyeti açısından değerlendirilmesi için bakınız. Aşağıda s.

⁹ *Tunçomağ Kenan*, a.g.e., s.171 v.d. *Eyrenci Öner*, a.g.e., s. 180 v.d., *Şahlanan Fevzi*, *Sendikalar Hukuku*, İstanbul 1986 ,s. 305 - 313 .

amaçları dışında faaliyetlere yönelmesini engellemektir. Ancak ticarete kar kadar zarar da mümkündür .

Biz sendikaların ticaret yasağı getirilmesinin sendikal hürriyetlere getirilen bir sınırlama olarak görmemekteyiz. Çünkü ilk bakışta ticaret yasağı gelir elde etmeye bir sınırlama olarak algılanabilir ise de sendikaları amaç dışına yönelmelerini önlemesi bakımından yerinde bir düzenlemedir.

B. Gelir Kaynaklarının Kullanımına Dair Sınırlamalar

Sendikalarımızın gelirlerini serbestçe kullanmaları da mevzuatla sınırlandırılmış bulunmaktadır. Bu sınırlamalara kısaca değinmek istiyoruz.

a) Gelirlerini Bankalara Yatırma Yükümlülüğü

Sendikaların gelirlerini bankalarda tutma yükümlülüğü, sendikaların gelirlerini serbestçe kullanma haklarına bir sınırlamadır. S.K. m.43 " Sendika ve federasyonlar tüm nakdi gelirlerini bankalara yatırmak zorundadırlar." hükmünü koy-muştur. Bu düzenleme ekonomideki kayıt dışılığın önlenmesi ve sendika mali faaliyetlerindeki açıklık ve güvenilirliği sağlamak maksadı ile konulmuş bir hükümdür. Zira S.K. da 26.6.1997 tarih ve 4277 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce bu konuda bir başka sınırlama vardı. Bu sınırlama gelirlerin " sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan bankalara " yatırmayı zorunlu kılmaktaydı¹⁰. Sonuç olarak kanun değişikliği yerinde olmuştur. Sendikaların gelirlerini devlet bankalarında tutma zorunluluğu, bir takım suistimallere tepki olarak konulmuş bulunan ve sendika hürriyetini de sınırlayan bir düzenleme bu suretle ortadan kaldırılmıştır¹¹.

b) Borç Verme, Bağış ve Yardım Yapma Yasaklamaları Suretiyle Yapılan Sınırlamalar

Mevzuatımızda sendikalar için gelir temin serbestisi sınırlandırıldığı gibi elde etmiş oldukları gelirleri kullanma serbestisi de belirli şekilde sınırlanmış bulunmaktadır. Buna göre sendikalar;

- Üyeleriyle çalıştırdıkları işçiler dahil hiç kimseye borç veremezler (S.K. m. 39 ve 44 / son) .

- Yardım ve bağış alma yasağı olan kurum ve kuruluşlara yardım ve bağış yapamazlar (S.K. m. 40)¹².

10 Bu değişiklik 26.6.1997 tarih ve 4277 sayılı kanun ile yapılmıştır

11 Sendika içi demokrasinin iyi işlememesi ve üyelerin yöneticileri yeterince denetleyememelerine bir tepki olarak getirilen bu düzenlemeler, sendikaların siyasiler üzerinde meydana getirdiği baskı ile gerçekleştirilmiştir. Ancak, sendika gelirlerini özel bankalarla pazarlık yaparak kendisine haksız kazanç ve /veya menfaat temin etme faaliyetleri geçmişte olduğu gibi gelecekte de olacaktır. Sendika içi demokrasinin işlemediği durumlarda bu yöneticiler kanunun yeni düzenlemesi ile istedikleri suistimal imkanına yeniden kavuşmuşlardır. Türk sendika kamuoyunun meseleye bu yönde yeterince yaklaşmadığı anlaşılmaktadır .

12 Geniş bilgi için bkz. *Tunçomağ Kenan, a.g.e., s. 176 ; Eyrenci Öner, a.g.e., s 182 .*

Bu sınırlamalar, sendikaları amacı dışında faaliyetlere yönelmekten alıkoyma gayesi taşıyan sınırlamalar olmasına rağmen; yine de özünde, sendikaların mali faaliyetlerini serbestçe tanzim etme haklarına getirilmiş bir sınırlama olarak nitelendirmek mümkündür.

II. Sendika Üyelerinin Aidat Ödeme Yükümlülüğü

1. Aidat Ödeme Yükümlülüğünün Kaynağı

Sendika üyelerinin aidat ödeme yükümlülüğünün kaynağı sendika üyeliğidir¹³. Aidat ödeme yükümlülüğü üyelik ilişkisinden doğan bir borçtur. Bu borç sendikal faaliyetlere katılma ve bu faaliyetleri ve sonuçlarından faydalanmanın karşılığı olarak doğmuş bir borçtur¹⁴.

Aidat ödeme yükümlülüğü sendika üyeliğine kabul ile ve üyeliğin kesinleştiği tarihten itibaren doğan bir yükümlülüktür. Sendika üyeliği sendikalarda yetkili organın üyeliğe kabul kararı ile kesinleştiği için, üye aidat ödeme yükümlülüğü de bu tarihten itibaren doğar ve üyelik ilişkisinin sona ermesi ile sona erer. Sendika üyeliği kesinleşmeyen kişinin, aidat ödeme yükümlülüğü doğmaz. Sendika üyeleri aidat ödeme yükümlülüğü üyeliğinin devamı süresince vardır. Sendika üyeliğinin sona erdiği tarihte aidat ödeme borcu da sona ermektedir. Bu noktada sendika üyeliğinin kazanılması ve sona ermesi zamanı, aidat yükümlülüğünün başlama tarihinin tespitine de esas teşkil etmesi açısından önem taşır¹⁵. Aidat ödeme yükümlülüğü üyelik yetkili organın usulüne uygun şekilde yapılan üyelik başvurusunu kabul ile başlar. Üyelikten çekilme bildiriminin noter huzurunda yapılmasını takip eden birinci ayın sonunda sona erer (S.K. m. 25/II). İhraçta ise ihraç konusunda yetkili kurulca alınan kararın kesinleşmesi ile sona ermektedir. Bu tarihler aynı zamanda. üyenin aidat yükümlülüğünün başlangıç ve bitiş tarihleridir.

2. Üye Aidatlarının Tespiti ve Ödenmesi

Sendikalar üyelerinden talep edecekleri aidat, tüzüklerinde belirledikleri aidattır. Sendikalarda tüzük tanzim yetkisi genel kurula ait olan bir yetki olduğu için sendika aidatlarını tespit yetkisi de genel kurula ait bir yetkidir. Genel Kurul elbette aidat tespitinde tüzük değişikliği için gerekli oy çokluğu ile karar almak durumundadır.

Sendikalar üyeleri tarafından ödenecek aidatların miktarının tespitinde Dernekler Kanunu'ndaki sınırlamalara bağlı değildirlir¹⁶. 274 sayılı Kanun ile sendikalara aidatlarını aidat miktarı da dahil olmak üzere serbestçe tespit etme, hatta

¹³ *Esener Turhan*, İş Hukuku, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3.Bası, Ankara 1978, s.348; *Eyrenci Öner*, a.g.e., s. 117.

¹⁴ *Şahlanan Fevzi*, a.g.e. s. 206.; *Özsunay Ergun*, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, İstanbul 1978 ,s. 273.

¹⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. *Tuncay A. Can*, İşçi Sendikası Üyeliğinin Kazanılması ve Sona Ermesi, İstanbul 1975 ; ayrıca son durum için : *Çelik Nuri*, a.g.e. s. 355-358 ve 361-366 .

¹⁶ *Çelik Nuri*, Sendikalar, a.g.e. s. 260.

aidat dışında giriş aidatı, v.s. aidatları adı altında aidat alma imkanını tanımış iken¹⁷; 2821 sayılı sendikalar Kanunu sendikaların üye aidatlarını tespit serbestisini sınırlandırmış bulunmaktadır(m.23/2). Buna göre sendikalar üyelerinden alabilecekleri aidatın bir aylık miktarı, üyenin bir günlük çıplak ücretinden daha fazla olamaz.

Çıplak ücretin sosyal ücret ekleri dışındaki brüt ücret olarak algılanması hususunda doktrinde bir görüş birliği bulunmaktadır¹⁸. Ancak biz, kanun koyucunun iradesinin böyle bir yoruma müsait olmadığını düşünüyoruz. Kanunda yer alan çıplak ücretin sosyal ücretler dışında işçiye ödenen ücretin neti olarak algılanmasının daha doğru olduğu inancındayız. Çünkü kanun koyucunun amacı; madde ile getirdiği sınırlama sendika genel kurulu kararı ile de olsa üyelere alabilecek aidata bir sınır getirmek ve bu suretle işçilerin tek gelir ve geçim kaynağı olan ücret hakkını korumak olduğunu düşünmekteyiz¹⁹.

Sendika üyeleri yükümlü buldukları aidatları bizzat sendikaya ödemek durumundadırlar. Burada genel kural B.K. m. 73/2 de düzenlenmiş olan para borçlarına dair kural olup, aidat borcu bir para borcu olduğu için sendikaya bizzat ödenmesi gereken bir borçtur. Kanun koyucu sendikaların aidat toplama meselesini en aza indirmek maksadı ile aidat tahsilinde işverene yükümlülük getirmek suretiyle meselenin çözümüne katkı sağlamıştır. Sendika üyelerinin aidatlarının ücretlerinden kesilerek sendikaya gönderilmesi, kaynakta kesim, Check-off olarak adlandırılmaktadır. Sendika hukukumuz üye aidatlarının işveren- ce kesilmesini kanundan doğan bir yükümlülük olarak düzenlemiştir(S.K. m.61).

II. İşverenlerin Üye Aidatlarını Kaynakta Kesme Yükümlülüğü (Check-Off)

1. Anlamı ve Önemi

Sendika üye aidatlarının işçilere ödenecek ücretlerden kesilmek suretiyle sendikaya ödeme yükümlülüğü anlamına gelen Check-off ilk defa anglo-sakson ülkelerinde uygulanmış ve daha sonra akdi ya da kanuni bir yükümlülük olarak bütün dünyaya yayılmış ve geniş bir uygulama bulmuştur²⁰. Kural olarak sendikalar üye aidatlarını bizzat tahsil etmek durumundadırlar. Gerekirse bu konuda yargı yolundan da faydalanabilirler. Bu konudaki uyuşmazlıklarda iş mahkemeleri görevlidir (S.K. m. 63/2)²¹.

17 Geniş bilgi için bkz. *Çelik Nuri*, Sendikalar ,a.g.e. s. 260 - 276 .

18 *Tunçomağ Kenan*, a.g.e. s. 140 ; *Eyrenci Öner*, a.g.e., s. 119 ; *Şahlanan Fevzi*, a.g. e., s. 207

19 Bu konudaki şahsi gözlemimiz bütün sendikaların brüt ücretin bir günlüğü kadar aidat almak suretiyle kanun koyucunun öngördüğü maksimum miktarını aidat olarak almakta oldukları şeklinde olmuştur. Aidatların çıplak ücret ile sınırlandırılması sendikaların mali bağımsızlığını sınırlamakta ise de ücret hakkının korunmasına sağladıkları katkı sebebiyle yerinde görülmelidir.

20 Geniş bilgi için bkz. *Kutal Metin*, a.g.m., s. 17 v.d.

21 Bu konu ile ilgili olarak 274 sayılı Kanun dönemi için bir inceleme olarak bkz. *Kutal Metin*," Sendika Üye Ödentilerinden Doğan Alacak Davasında Görevli Mahkeme , İHU.,SenK.23 (No.1) .

Kaynakta kesme yükümlülüğü, sendikaların üye aidatlarını sürekli ve düzenli bir şekilde ve zamanında toplamasını sağlayan bir sistemdir. İşverene kaynakta kesme yükümlülüğü getirilmek suretiyle, üyelere aidatları tek tek toplamak zorunda olan; sonuçta da sendikal bilincin gelişmediği toplumlarda zamanında aidatları tahsil etmekte büyük güçlüklerle karşılaşan sendikal harekete sağlanmış bir büyük destektir²².

Sendikaların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde yürütmeleri için gelirlerini düzenli bir şekilde ve zamanında toplayabilmeleri gerekir. Aidat gelirleri sendikaların başlıca gelir kalemlerinden olması itibarı ile aidat toplamada meydana gelen aksamalar sendikaların faaliyetlerini de aksatmaktadır. Bu itibarla kaynakta kesme, sendikaların faaliyetlerinin sürekli ve düzenli olması ile ilgili bir konudur.

Kaynakta kesme yükümlülüğüne yöneltilen birtakım tenkitler vardır²³. Ancak bu konuda görüş birliğinin sağlandığı bir husus vardır. Kaynakta kesme, gelişme dönemlerinde sendikal hareketin mali faaliyetlerine ve gelirlerini toplamalarına çok büyük bir destek, kolaylık ve yardım sağlamaktadır. Bu bakımdan da konu önem taşımaktadır.

2. Kaynağı

Sendika aidatlarının kaynakta kesme yükümlülüğünün kaynağı kanun ya da toplu iş sözleşmesi olabilmektedir²⁴. Hemen işaret edelim ki bütün dünyada bu yükümlülüğün kaynağı daha ziyade sözleşmelerdir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde daha ziyade kanun olduğu görülmektedir.

Sendika üye aidatlarının kaynakta kesme yükümlülüğü başlangıçta akdi bir yükümlülük olarak doğmuştur. Tarih içerisinde meselenin gelişimi incelendiği zaman; kaynakta kesme uygulaması, işçilerin işverene olan borçlarının işçi ücretlerinden işveren tarafından kesilerek tahsil edilmesinden esinlenerek ortaya çıkmış bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır. Kaynakta kesintinin ilk uygulaması sendikaların talebi ve bu talebin işveren tarafından kabul edilmesi suretiyle yani akdi bir ilişkiye dayalı olarak doğmuştur. Uygulama daha sonra toplu iş sözleşmelerine aidatların işveren tarafından kesilmesine dair hüküm konulmak suretiyle sürdürülmüştür. Toplu iş sözleşmesi ile yetinilmeyerek işçilerin muafakatının da istenildiği uygulama örnekleri de görülmektedir.

Türk hukukunda üye aidatlarının kaynakta kesilmesi, kanundan doğan bir yükümlülük olarak düzenlenmiş bulunduğu için bu alanda ayrıca akdi bir yükümlülüğe yer verilip verilemeyeceği tartışılması gereken bir sorudur.

S.K. m. 61 de yer alan düzenleme incelendiği zaman, kanun koyucunun bu hakkı yetkili veya taraf sendikaya tanımış olduğu ve işverenin kesme yükümlülü-

22 Çelik Nuri, Sendikalar , a.g.e. s. 267 .

23 Bu tenkitler için bkz. Kutal Metin, a.g. m., s. 24 v.d.

24 Farklı ülkelerdeki uygulama hakkında bkz. Kutal Metin, a.g.m. s. 17 - 24.

ğünün taraf sendika üye aidatı ve dayanışma aidatı ile sınırlı bir talep hakkı verdiği görülmektedir. S.K. m. 61/1 de yer alan " Bu aidat dışında sendikaya ödenmek üzere bir kesintinin yapılması toplu iş sözleşmesi ile kararlaştırılmaz " şeklindeki hüküm bu sınırlılığa işaret etmektedir.

S.K. m. 61 hükmü işverenin taraf sendika dışındaki sendikaların üyeleri için aidat kesmesine mani midir? Biz bu düzenlemenin akdi Check-off yükümlülüğünün doğuşuna mani nitelikte görmüyoruz. Dolayısı ile işveren taraf sendika dışındaki sendikalar için de aidat kesiminde bulunabilir. Sözleşme ile böyle bir yükümlülük altına girebilir. Taraf sendikanın da işvereni bu işlemde alıkoyması mümkün değildir.

Ancak işveren S.K. m. 61 dışında böyle bir kesinti yapmak zorunda değildir. S.K. m. 61 /1 deki düzenleme yalnızca yetkili sendika ile taraf sendikaya bir talep hakkı tanımaktadır. İşveren bunlardan gelecek talebe olumlu cevap vermek mecburiyetindedir. Şu halde işveren ile bu konuda mutabakata varan her sendika, üye sayısı ne olursa olsun, kaynaktan kesme hakkını elde edebilir. Ancak işvereni bu yönde zorlaması mümkün değildir. Zorlama, ve bu konuda talepte bulunma hakkı yalnızca taraf sendikaya tanınmış bir haktır.

3. Uygulaması

A. Kaynaktan Kesiminin Tarihi Gelişimi

Kanundan doğan aidat kesme yükümlülüğü, sendika hukukumuzda ilk defa 274 sayılı Kanun ile girmiştir. Türkiye'de sendikal hareketin mali bakımdan güçlendirilmesini sağlamak maksadı ile ve kanuni bir yükümlülük olarak getirilmiştir²⁵. Bu Kanun işyerinde çalışan işçilerin 1/4 ünü temsil eden sendikalara kaynaktan kesme talebinde bulunma hakkı tanınmıştı (m.23). Bu dönemde bu oranı tek bir sendikanın sağlaması da şart görülmemiştir. Birden çok sendika anlaşarak birlikte bu sayı çoğunluğuna ulaşabilme imkanına sahiptiler²⁶. Bu dönemde bu yükümlülük kapsamına; hak sahibi sendikanın üyesi bulunduğu üst kuruluşlara olan aidatını da kesme ve ilgili üst kuruluşa gönderme yükümlülüğü de dahildir. 1317 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kaynaktan kesme yükümlülüğü biraz daha ağırlaştırılmıştır²⁷. Daha sonra bu kanunla getirilen "Kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise" değişimi Anayasa mahkemesi tarafından 19 Eylül 1973 tarihinden itibaren iptal edilmiş idi²⁸. Böylece 1/4 üye çoğunluğuna sahip bulunan her sendikaya bu dönemde kaynaktan kesme talebinde bulunma hakkı tanınmıştır²⁹.

2821 sayılı S.K. m. 61 ile kaynaktan kesme yükümlülüğü yeni baştan düzenlenmiştir. İşverenin kaynaktan kesme yükümlülüğü yeni kanun ile daha da daraltılmıştır. Düzenlemeye hakim temel esaslar şunlardır:

²⁵ *Kutal Metin* :a.g.m. s. 33 .

²⁶ *Kutal Metin* : a.g.m. s. 34.

²⁷ *Kutal Metin* : a.g.m. s. 38.

²⁸ RG. 19 Ekim 1972 Tarih ve 14341 Sayı ; *Esener Turhan* : a.g.e. , s. 350.

²⁹ *Çelik Nuri* : Sendikalar, a.g.e. s. 263-265.

- Kaynakta kesme talebinde bulunabilmek için ya toplu sözleşme yetkisi almış yahutta toplu iş sözleşmesinin tarafı olmuş sendika olmak gerekmektedir. Şu halde *kanun koyucu talep yetkisini tek bir sendikaya tanımıştır*. Daha önce ¼ üyeye sahip olan birden çok sendikaya tanınmış olan bu hak sendika sayısı teke indirilmek suretiyle daraltılmış ve tek bir sendika ile sınırlandırılmıştır³⁰;

- Kaynakta kesme yükümlülüğü yalnızca sendika aidatları ve dayanışma aidatları ile sınırlı bir hak olarak tanzim edilmiştir³¹. Öyle ki toplu sözleşme ile bu aidatlar dışında başkaca kesinti yapmak imkanı da tanınmamıştır.

- Üst kuruluşlar için aidat kesme yükümlülüğü kaldırılmıştır³². Sendikaların üyesi olduğu üst kuruluşlara olan aidatların kaynakta kesme yükümlülüğünün dışında tutulmasını "fevkaledi sakıncalı" bulan Kutal bunun hür sendikacılık esasları ile bağdaşmayacağı; bunun bir imtiyaz olacağı ve üst kuruluşun kanun hükmüne sığınması anlamına geleceğini ifade etmektedir³³. Düzenlemenin doktrindeki bu tenkit doğrultusunda yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Hemen işaret etmeliyiz ki başlangıçta yalnızca TİS tarafı olan sendika için tanınmış bulunan bu hak, daha sonra, 25.5.1988 tarih ve 3449 sayılı kanun ile yetki belgesi alan sendikaya da tanınmıştır. Düzenlemedeki bu değişiklik ile toplu iş uyuşmazlığının uzaması ve uzun bir süre toplu sözleşmenin bağtlanamaması durumunda yetki almış sendikanın kaynakta kesinti talebinde bulunamama ve dolayısı ile aidat toplamada sıkıntıya düşmesi engellenmiştir. Ayrıca sendikanın toplu iş mücadelesinin en zor ve mali kaynağa en fazla ihtiyaç duyduğu bir dönemde mali bakımdan sıkıntıya düşmekten kurtulmasına destek sağlanmış olmaktadır³⁴.

B. Uygulaması

Kaynakta kesme hakkı yetkili sendika ile TİS'nin tarafı olan sendikaya tanınmıştır. Bu anlamda yetki belgesini alan sendika, işyerinde çalışan üyelerinin isim listelerini işverene göndererek; listede ismi bulunan üye işçilerin ücretlerinden sendikaya ödemekle yükümlü oldukları sendika aidatlarını işçilere yapacağı ücret ödemesinden kesmesini ve kestiği aidatın nevini de belirterek tutarını kendisine vermesini ve kesinti listesini sendikaya göndermesini talep edebilecektir. (S.K. m. 61).

30 Bu teklif yıllarca önce doktrinde *Çelik* tarafından da önerilmiş bir teklifti. *Çelik Nuri* Sendikalar, a.g.e. s. 270.

31 Y.9.HD., 16.4.1985 T., E. 867., K. 4109 (Tes -İş., s. 428 -429 .).

32 Bu düzenleme *Çelik* tarafından yerinde bulunmaktadır. *Çelik Nuri*, a.g.e., s. 361.

33 *Kutal Metin*, a.g.e. s. 47; Biz kanuni yükümlülüğün bütünüyle kaldırılmasının vaktinin geldiğine inanıyoruz. Sendikaların meseleyi akdi olarak çözebilmelerinin sendikal hürriyetlere aykırı bir yanı olmayacağını düşünüyoruz.

34 Sendikaların üyelerine yardım yapma yasağının tek istisnai kanuni grev sırasında sendikalar üyelerine aynı ve nakdi yardım imkanı veren S.K.m.39 daki düzenlemedir. Buna göre "Sendika ve konfederasyonlar elde ettikleri gelirleri üyeleri ve mensupları arasında dağıtamazlar. *Ancak grev ve lokavt süresince tüzüklerine göre üyelerine yapacakları yardımlar bu hükmün dışındadır*" Bu yardımlarla taraf sendika grev sırasında greve katılan üye işçilere maddi yardım yapmak suretiyle grevin uzun soluklu olması sağlanmaktadır. Grevin çözülmesi de bu yardımlarla geciktirilmiştir.

Yetki belgesini alan sendikalara da kaynakta kesme hakkının tanınmasını öngören ve S.K. m.61 de 3449 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu daha önce her iki sözleşme arasında aidat toplama yükümlülüğünün olup olmadığına dair tartışmalar da sona erdirilmiştir³⁵. Yetkili sendikanın, yetkisi devam ettiği sürece, üyelerine ait aidatların kesilmesini işverenden talep etme hakkı sürecektir. Sendikanın yetkisini kaybetmesi, yetkisinin düşmesi yahutta toplu sözleşme imzalanmaması halinde işverenin kaynakta kesme yükümlülüğü kalkar. Bir başka sendika yetki alıncaya kadar işverenin kaynakta kesme yükümlülüğü bu durumda sona ermiş olacaktır. Aksi bütün durumlarda sendikaların hakkı dolayısı ile işverenlerin yükümlülüğü devam edecektir.

Toplu sözleşmenin tarafı olmuş sendika toplu iş sözleşmesini imzaladıktan sonra üye işçilerin aidatları yanında, toplu sözleşmeden faydalanma talebinde bulunan sendika üyesi bulunmayan işçilerin sendikaya ödemekle yükümlü oldukları "dayanışma aidatlarını" da bu işçilerin ücretlerinden keserek, kesinti miktarlarını da gösteren liste ile birlikte kesilen aidatları sendikaya gönderilmesini talep edebilecektir.

Kaynakta kesme yükümlülüğü, sendika üye aidatı ve dayanışma aidatı ile sınırlı bir yükümlülüktür. İşveren başkaca aidat kesintisi yapmak zorunda değildir³⁶. İşveren yaptığı kesintileri doğrudan sendikaya ödemek zorundadır; başkalarına ödemedi bulunamaz³⁷.

Dayanışma aidatları için işverenin toplu sözleşmenin imzalanmasından önce aidat kesme yükümlülüğü olmadığını düşünürüz³⁸. Dolayısı ile üye olmayan işçiler yazılı olarak talep etmiş ve bu talep yetki belgesi almış ancak sözleşmeyi henüz imzalamamış bulunan sendikaca yapılmış olsa da işverenin bu taleplere olumlu cevap vermemesi gerektiği kanaatindeyiz. İşverenler, ancak sözleşmenin imzalanmasından sonra dayanışma aidatlarını kaynakta kesmekle yükümlüdür³⁹.

Kanun koyucu bu yükümlülüğün müeyyidesini de düzenlemiştir. Buna göre bu yükümlülüğü işveren bu yükümlülüğü yerine getirmemesi veya kesmesine rağmen bir ay içerisinde ilgili kuruluşa göndermediği miktar tutarınca genel

35 Yargıtay toplu sözleşmenin geriye doğru yürürlüğe sokulduğu durumlarda işverenin kaynakta kesme yükümlü bulunduğu yolunda karar vermektedir. Y.9.HD., 23 .12. 1986 T., E. 8382., K. 11656 (Tes-İş , a.g.e. , s. 429-430) .

36 Y.9.H.D. 16.4.1985 T. ve 867 E., 4109 K. sayılı karar (*Berksun – Eşmelioğlu*, a.g.e. s. 434-435).

37 Y.9.HD.20.4.1989 T.,1989/ 751 E. , 1989/ 3711 K. (Yasa Hukuk Dergisi Eylül 1989 ., s. 1304 -1305); *Çelik Nuri*, a.g.e. s. 361.

38 Dayanışma aidatı için bkz. *Akçaylı Nurhan*, Dayanışma Aidatı, Çınar Matbaası, İstanbul 1966.; *Aktay A.Nizamettin*, " Türk İş Hukukunda Dayanışma Aidatı Müessesesi ", Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.15., Ağustos 1998 ., Sa.1, (s. 1- 7) .

39 Kaldı ki toplu iş sözleşmesinin imzalanmasından önce dayanışma aidatı olarak henüz TİS nin tarafı sendika olmamış ancak yetki almış sendikaya ödenen aidatlar da Kanun anlamında dayanışma aidatı kabul edilmez. Yargı içtihatları da bu yöndedir. Yargı toplu sözleşme farklarından dayanışma aidatı ödemek suretiyle faydalanmaya imkan tanımamaktadır. Geniş bilgi için bkz. *Şahlanan Fevzi*, Toplu İş Sözleşmesi, İstanbul 1992, s. 147-148 ; *Çelik Nuri*, a.g.e., s. 456 - 458.

hükümlere göre sorumlu olacaktır. Ayrıca işverenler kestikleri aidatları sendikaya zamanında vermemesi durumunda geçen süre için verinceye kadar "bankalarca işletme kredilerine uygulanan en yüksek faizi ödemek" zorunda tutmuştur (S.K. m. 61 / 2).

III. Kanundan Doğan Aidat Kesme Yükümlülüğünün Kaldırılması Meselesi

1. Meselenin Sunumu

Sendika aidatlarının kaynakta kesilmesi sendikalara birtakım kolaylıklar sağlamakla birlikte bu düzenlemenin lehinde ve aleyhinde birtakım görüşler de bulunmaktadır. Bu alanda ileri sürülen görüş ve eleştirileri üç ana başlıkta özetlemek mümkündür⁴⁰.

(i) Sendika aidatlarının kaynakta kesilmesi sendikalara aidat gelirlerini düzenli ve zamanında tahsil etme kolaylığı ve basitliği sağlamaktadır. Aidat toplama giderleri de bu yolla en aza indirilmiş olmaktadır. Sendika aidatlarının işverenler tarafından kesilmesinin bu suretle sendikaların mali bakımdan güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

(ii) Sendika aidatlarının kaynakta kesilmesinin sendikaların ileri sürüldüğü kadar lehlerine olmadığı; bilakis sendikaların aleyhine sonuçları olabilecektir. Aidatların kaynakta kesilmesi işveren karşısındaki sendikal mücadeleyi zaafa uğratabilecek bir olaydır⁴¹. Çünkü bu yolla işverenler ve hatta devlet (kamu işverenleri yolu ile sendikaların mali gücü hakkında bir fikir sahibi olabilmek imkanına kavuşabileceklerdir⁴². Dolayısı ile toplu menfaat uyumsuzluklarında sendikaların mali gücünü tahmin imkanı olan işverenler ve/veya işveren sendikaları iş mücadelesinde bir avantaj elde etmiş olacaklardır. Bu avantaja göre mesela grevlerde ve uygulayacakları lokavtlarda stratejilerini tespit edecekler ve taktikler geliştirerek uygulayabileceklerdir⁴³.

(iii) Sendika aidatlarının kaynakta kesilmesi gelir toplamada büyük bir rahatlama ve kolaylık sağladığı doğrudur. Ancak aidat toplamada sağlanan kolaylıklar sendika liderlerinin üyelerle ilişkilerini nisbeten geri plana itme gibi bir eğilim içerisine girdiklerine sebep olmaktadır. Kanundan doğan kaynakta kesme yükümlülüğü sendika üyeleri ile yönetimleri arasındaki bağın zayıflamasına sebep olmaktadır⁴⁴. Sonuçta uygulama sendika içi demokrasinin gelişimine olumsuz etki yapmıştır. "Sendika ağalığı" şikayetlerinin doğmasında da bu uygulamanın rolünün olup olmadığı üzerinde durulmaya değer bir sorudur.

Yukarıda kısaca özetlediğimiz üç farklı bakışın doğruluğu uygulamalı araştırmalara dayalı olarak tartışılmış değildir. Tartışmalar daha ziyade ilgili çevrelerde

40 Kutal Metin, a.g.m. s. 24 v.d.

41 Kutal Metin, a.g.m. s. 29 v.d.

42 Kaynakta kesmenin bir eleştirisi için bkz. Çelik Nuri, Sendikalar, a.g.e., s. 267-272.

43 Kutal Metin, a.g.e., s. 32.

44 Kutal Metin, a.g.m., s.29.

ve sözlü olarak yapılmaktadır. Bu alanda ciddi istatistiki araştırmalara ihtiyaç vardır. Biz kanundan doğan kaynakta kesme yükümlülüğünün artık faydadan çok zarar getirdiğine inanmakta ve bu uygulamaya kanunda gerekli değişikliğe gidi- lerek son verilmesi gerektiği düşüncesini taşıyoruz.

2. Kanundan Doğan Kaynakta Kesme Yükümlülüğünü Kaldırma Zamanı Gelmiştir

Sendika hürriyetine dair milletlerarası standartların hayata geçirilmesi ve hür sendikacılığın ölkemizde yaşamasının önündeki engellerin kaldırılması sendika hu- kukumuz bakımından da esas olmak gerekir. Bu anlamda sendikaların mali ba- ğımsızlıklarına saygılı olmak ve gelir ve giderlerine müdahalelerden kaçınmak gerekir⁴⁵.

Ölkemizde sendikal hakların kullanılmasını sağlamak ve sendikaların güçlen- mesine destek sağlamak maksadı ile sendika mevzuatımıza bazı hükümler konul- muştur. Kanundan doğan sendika aidatlarını kaynakta kesme yükümlülüğü bu düzenlemelerin başında gelmektedir.

1963 yılından bu yana mevzuatımızda yer alan kaynakta kesme yüküm- lülüğü artık amacına hizmet etmemektedir. Bu tespitimiz bir istatistiki araştır- maya değil; ancak şahsi izlenim ve gözlemlerimize dayalı bir tespittir. Ancak ölkemiz açısından istatistiki bir araştırma yapılmış olsa yine aynı sonucun ortaya çıkacağı inancındayız.

36 yıllık kanundan doğan kaynakta kesme yükümlülüğü uygulamasının sendikaların mali bakımdan güçlenmesine büyük ölçüde katkı sağladığı bir ger- çektir. Ancak kanundan doğan kaynakta kesme yükümlülüğünün artık sürdürül- mesinde bir fayda bulunmamaktadır⁴⁶.

Günümüzde bu uygulamanın sendikal gelişmeye zarar verir bir hale gel- miştir. Sendika yönetimleri ile üyeler arasındaki bağın zayıflamasında, yönetim- lerin üyelerle bire bir ilişki kurmak ve bir diyaloğ kurma ihtiyaç duymalarını önlemekte rolü olduğu bir gerçektir. Sendika yönetimleri ile üyeleri arasında mev- cut güven bunalımı meselesinin kaynağında da aidatların kaynakta kesilmesinin payı olmadığı söylenemez.

Kaynakta kesme imkanını kullanan ve kolayca gelirlerini tahsil eden sendika yönetimleri üyelerin sendikal açıdan bilinçlenmesini ,üyelerin sendikaya gönülden bağlanmasını sağlayacak dolayısı ile sendika-üye dayanışmasını güçlendirecek çalışmalara girmek gibi bir ihtiyaç hissetmemektedirler.

45 *İzveren Adil, İş Hukuku I - III, Ankara 1974, s. 244.*

46 Kutal bundan 22 yıl önce kaleme aldığı makalede bu yükümlülüğün kaldırılması tarbşmasını yapmış ancak "Check off 'un yasal hükümlerle düzenlenmesinden hemen vazgeçilerek toplu pazarlık sistemi içine terk edilmesi için zamanın erken olduğunu düşünmekte" olduğunu ifade etmektedir. Bkz. *Kutal Metin, a.g.m., s. 49.*

Kanundan doğan aidat toplama yükümlülüğünün sendikal hayatımızda meydana getirdiği bir başka olumsuz etki sendikalar arasındaki yarışta taraf sendikaya avantajlı bir yarış ortamı sağlamasıdır. Kanuni düzenleme taraf sendika lehine, diğer sendikalar aleyhine bir gelişmeyi desteklemektedir. Sendikal mücadelede bir defa yetkili sendika ve/veya taraf sendika olduğunuz mu artık düzenli ve sürekli olarak üye aidatlarını ve dayanışma aidatlarını toplama imkanına kavuşmaktasınız. Dolayısı ile taraf sendika kanundan aldığı bu güç ile daha büyük bir mali güce kavuşmakta; bu mali gücünü rakip sendikaların işyerinde örgütlenmesini engellemekte yada önlerinin kesilmesinde kullanabilmektedirler. Diğer sendikaların üyelerinin aidatlarını toplamakta böyle bir imkana sahip bulunmaması; öteyandan taraf sendikaya üyelerinin kendilerine ödedikleri üye aidatlarına ilaveten bir de taraf sendikaya dayanışma aidatı adı altında bir aidat ödeme yükümlülüğü altına girmeleri; taraf sendika üyesi olmayan işçilerin üye oldukları sendikalardan ayrılmak yahutta taraf sendika üyeliğini tercih etmek gibi seçeneklerden birisini tercih etmeye dolaylı olarak zorlanmalarına yol açmaktadır. Kaynakta kesme yükümlülüğünün muhtevasına dayanışma aidatlarını dahil olması burada etkili olmaktadır.

Sonuç olarak günümüzdeki kaynaktan kesme hakkı sendikal mücadelede taraf sendika lehine bir avantajlı durum yaratmakta ve sendikal mücadelede devletin taraflara eşit mesafede olması; bağımsız kalmasına zarar verecek bir duruma imkan hazırlamaktadır.

Biz yukarıda açıklamaya çalıştığımız sebeplerle ülkemizde kanundan doğan aidat kesme yükümlülüğünün artık sendikal gelişmeye fayda değil zarar vermeye başladığına inanmaktayız. Bu sebeple de kanundan doğan bu yükümlülüğün bütün sendikalarımız açısından kaldırılması gerektiğini düşünüyoruz.

Ülkemizde aidat kesme yükümlülüğü; kanundan doğan yükümlülük olmaktan çıkartıldığı zaman yukarıda ifade ettiğimiz sakıncalar da ortadan kalkacaktır. Sendika yönetimleri üyeleri daha bir ciddiye alacak ve üyelerin sendika ile olan gönül bağlarını artırıcı çalışmalara yöneleceklerdir. Pekala kaynakta kesme yükümlülüğü bundan sonra bir başka şekilde mesela akdi kaynakta kesme yükümlülüğü şeklinde devam edebilir. Sendikalar işverene kabul ettirebildikleri her durumda; akdi bir yükümlülük olarak kaynakta kesme yükümlülüğü imkanına sahip olabilirler.

Sonuç

Bu makalemizde sendikaların aidat yükümlülüğüne dair Türk sendika mevzuatımızdaki düzenlemeyi ana hatları ile ele alarak hem açıklamaya hem de bir değerlendirmesini yapmaya çalıştık. Öncelikle ifade edelim ki sendikal hürriyetlerin; özellikle de kolektif sendikal hakların korunması sendika hukukumuzda düzenlemelere hakim politikada esas olmak gerekir. Sendikaların gelirlerini serbestçe tespit, tahsil ve harcama hakları kolektif sendikal hürriyetlerin bir gereğidir. Sendika mevzuatımızda bu anlamdaki sınırlamalar kaldırılmalıdır. Sendika-

ların mali bağımsızlığının korunması kolektif sendikal hürriyetlerin korunmasının bir gereğidir.

Türk sendika hukukunda sendika üyelerinin aidat yükümlülüklerine dair düzenlemeler kolektif sendika hürriyeti normları ile uyumsuzluk göstermektedir. Aidatların tavan miktarı belirlenerek sınırlanması ve sendikalara üye aidatı dışında üyelere aidat talep etme haklarının kaldırılması sendikaların mali bağımsızlığına zarar verici olarak görmektedir.

İşverenler için getirilen kanundan doğan aidatları kaynaktan kesme yükümlülüğü uygulaması başlangıçta sendikaların gelişmesini destekleyen bir düzenleme iken artık Türk sendika hareketine yarar değil zarar verir duruma gelmiştir. Bu sebeple kanundan doğan sendika aidatlarını kaynaktan kesme yükümlülüğünün kaldırılma zamanı gelmiştir.

Günümüzde kaynaktan kesme yükümlülüğü uygulaması sendika yönetimleri ile sendika üyeleri arasındaki kopukluğa güven duygusunun kaybolmasına sebep olmaktadır. Öte yandan mevcut uygulama yetkili ve/veya taraf sendikaya rakibi sendikalar aleyhine güçlenme imkanı vermektedir. Türkiye, sendikaların gelirlerinin sınırlanmadığı, mali bağımsızlığın önündeki engellerin kaldırıldığı yeni bir döneme girmelidir. Özellikle devletin, artık günümüzde sendikalar açısından koltuk değneği mesabesinde olan; rahat ve sorumsuz sendikacılığı destekleyen kanundan doğan kaynaktan kesme yükümlülüğü mutlaka kaldırılmalıdır. Türkiye'de gerçekten güçlü, hür ve bağımsız sendikacılık yaşatılmak isteniyor ise, sürekli olarak devlet desteği ile bu sendikacılık anlayışının yaşatılamayacağı idrak edilmelidir. Hür, bağımsız ve güçlü sendikalar, güçlerini sendika tabanlarından alan sendikalarlardır. Bunun için de sendika yönetimi ile üye arasındaki güven bunalımının kaynakları tespit edilmeli ve kanundan doğan kaynaktan kesme yükümlülüğü gibi bu güven duygusunun önündeki engeller artık biran önce kaldırılmalıdır.

